

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА»

Науковий журнал

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Міністерства юстиції України серія КВ № 25436-15376ПР від 13.01.2023 р.
Журнал включений до Переліку друкованих наукових фахових видань категорії «Б»
в галузі економічних наук наказом Міністерства освіти і науки України
від 23.08.23 № N 1035.

Міжнародний Центр періодичних видань (ISSN International Centre, Париж) включив
журнал до міжнародного реєстру періодичних засобів масової інформації
і надав йому числовий код міжнародної ідентифікації: ISSN 2524-0455 (Print)
Журнал індексується в Міжнародній наукометричній базі
Index Copernicus International

Видається мовами: українською, англійською, 6 номерів на рік.

Головний редактор: Заступник головного редактора:

Ларіна Т. Ф., д-р екон. наук, проф., (Україна) Москаленко О. В., д-р юр. наук, проф. (Україна)

Редакційна колегія:

Фулі Чен, д-р екон. наук, проф. (Китай); Корабель М. Г., к-т юрид. наук, доцент (Україна);
Абуселідзе Г., д-р екон. наук, проф. (Грузія); Корнієцький О. В., д-р екон. наук, проф. (Україна);
Горська Є., почесний доктор, проф., (Словаччина); Кошкалда І. В., д-р екон. наук, проф. (Україна);
Дубровіна Н. А., к-т екон. наук, доцент (Словаччина); Мандич О. В., д-р екон. наук, проф. (Україна);
Остенда О., PhD, професор AS (Польща); Міненко С. І., д-р екон. наук, проф. (Україна);
Sandeep K. G., PhD (B.N.U.), Professor; School of Education, Sharda University, (Greater Noida, India); Накісько О. В., к-т екон. наук, доцент (Україна);
Жуховський І., PhD, ректор (Республіка Польща); Нестеренко О. О., д-р екон. наук, проф. (Україна);
Тошек Б., доктор гуманітарних наук, професор (Польща); Олініченко К. С., к-т екон. наук, доцент (Україна);
Павленко Т. А., к-т юрид. наук, доцент (Україна);
Юртаєва К. В., к-т юрид. наук, доцент (США); Полозова Т. В., д-р екон. наук, проф. (Україна);
Пустовгар С. А., к-т екон. наук, доцент (Україна);
Близнюк Т. П., д-р екон. наук, проф. (Україна); Резнік Н. П., д-р екон. наук, проф. (Україна);
Власенко Т. А., д-р екон. наук, проф. (Україна); Руденко С. В., к-т екон. наук, доцент (Україна);
Гавкалова Н. Л., д-р екон. наук, проф., (Україна); Сагачко Ю. М., к-т екон. наук, доцент (Україна);
Грохольський В. П., к-т юрид. наук, доцент (Україна); Сердюк О. І., к-т екон. наук, доцент (Україна);
Дорофєєв О. В., д-р екон. наук, проф. (Україна); Смігунова О. В., к-т екон. наук, доцент (Україна);
Дюгованець О. М., к-т екон. наук, доцент (Україна); Ставерська Т. О., к-т екон. наук, доцент (Україна);
Єрмоленко О. А., к-т екон. наук, доцент (Україна); Степаненко С. В., к-т екон. наук, доцент (Україна);
Кадала В. В., к-т юрид. наук, доцент (Україна); Чміль Г. Л., д-р екон. наук, проф. (Україна);
Калініченко С. М., к-т екон. наук, доцент (Україна); Шевченко І. О., к-т екон. наук, доцент (Україна);
Кащєна Н. Б., д-р екон. наук, проф. (Україна); Шинкарьов Ю. В., к-т юрид. наук, доцент (Україна);
Ковалєвська Н. С., к-т екон. наук, доцент (Україна);

Адреса редакції:

Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44.
Тел./Tel: (057) 7-164-168; (057) 7-164-154, E-mail: apie@ukr.net

Рекомендовано до друку Вченою радою Державного біотехнологічного університету.
Протокол № 10 від 30.06.2023 р.

Підписано до друку 30.06.2023 р. Формат 60×84¹/8. Папір офсетний. Гарнітура Book Antiqua.
Офсетний друк.

Умовн. друк. арк. – 8,06. Наклад – 300 прим. Зам. № __.

Видавництво «Стильна типографія». Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: серія
ДК № 5493 від 22.08.2017 р.

61002, м. Харків, вул. Чернишевська, 28 А Тел.: (057) 754-49-42, e-mail:
zebraprint.zakaz@gmail.com

ISSN 2524-0455

© Журнал «Актуальні проблеми інноваційної економіки та права», 2023

«ACTUAL PROBLEMS OF INNOVATIVE ECONOMY AND LAW»

The scientific journal

*The certificate of print media state registration of the Ukraine Ministry of Justice,
series KB № 25436-15376ПП dated 13.01.2023.*

*The journal is included in the list of printed scientific professional publications of category «Б» in
the field of economic sciences by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine
№ 1035 dated 23.08.23.*

*The International Periodicals Center (ISSN International Center, Paris) has included the journal in
the international register of periodicals and provided it with a numerical code of international iden-
tification: ISSN 2524-0455 (Print).*

*The scientific journal is indexed in the scientometric database – Index Copernicus International
Available in Ukrainian, English, 6 issues per year.*

Chief Editor: Deputy Editor:

Larina T., Doctor of Economics, Professor (Ukraine) Moskalenko O., Doctor of Law, Professor (Ukraine)

Editorial Board:

*Fuli Chen, Doctor of Economics, Professor, (China); Kovalevska N., PhD in Economics,
Abuselidze G., Doctor of Economics, prof., (Georgia); Associate Professor (Ukraine);
Horska E., Honorary Doctor, Professor, (Slovakia); Mandych O., Doctor of Economics, Professor (Ukraine);
Dubrovina N., PhD in Economics, Minenko S., Doctor of Economics, Professor (Ukraine);
Associate Professor (Slovakia); Myrna O. PhD in Economics,
Ostenda A., PhD, Professor AS (Poland); Associate Professor (Ukraine);
Sandeep K. G., PhD (B.H.U.), Professor; School of Edu- cation, Sharda University, (Greater Noida, India); Nakisko O., PhD, Associate Professor, (Ukraine);
Nesterenko O., Doctor of Economics, Professor (Ukraine);
Toszek B., Doctor of Humanities, Professor (Poland); Olinichenko K., PhD in Economics,
Zuchowski I., PhD, Rector (Poland); Associate Professor (Ukraine);
Yurtayeva K., PhD in Law, Associate Professor (USA); Pavlenko T., PhD in Law, Associate Professor (Ukraine);
Blyznyuk T., Doctor of Economics, Polozova T., Doctor of Economics, Professor (Ukraine);
Professor (Ukraine); Pustovhar S., к-т економ. наук, доцент (Україна);
Chmil H., Doctor of Economics, Professor (Ukraine); Reznik N., Doctor of Economics, Professor (Ukraine);
Diugowanets O., PhD in Economics, Rudenko S., PhD in Economics,
Associate Professor (Ukraine); Associate Professor (Ukraine);
Dorofyeyev O., Doctor of Economics, Sahachko Y., PhD in Economics,
Professor (Ukraine); Associate Professor (Ukraine);
Gavkalova N., Doctor of Economics, Serdiuk O., PhD in Economics,
Professor, (Ukraine); Associate Professor (Ukraine);
Hrokholskyi V., PhD in Law, Shevchenko I., PhD in Economics,
Associate Professor (Ukraine); Associate Professor (Ukraine);
Kadala V., PhD in Law, Associate Professor (Ukraine); Shynkarov Y., PhD in Law,
Kalinichenko S., PhD in Economics, Associate Professor (Ukraine);
Associate Professor (Ukraine); Smihumova O., PhD in Economics,
Kashchena N., Doctor of Economics, Associate Professor (Ukraine);
Professor (Ukraine); Staverska T., PhD in Economics,
Korabel M., PhD in Law, Associate Professor (Ukraine);
Associate Professor (Ukraine); Stepanenko S., PhD in Economics,
Korniyets'ky O., Doctor of Economics, Associate Professor (Ukraine);
Professor (Ukraine); Vlasenko T., Doctor of Economics, Professor (Ukraine)
Koshkalda I., Doctor of Economics, Yermolenko O., PhD in Economics, Associate Professor
Professor (Ukraine); (Ukraine).*

Editorial address:

Ukraine, 61002, Kharkiv, Alchevsky st. 44

Тел./Tel: (057) 7-164-168; (057) 7-164-154, E-mail: apie@ukr.net

*It's recommended for print by scientific council of State Biotechnological University.
Protocol №. 10 of 30.06.2023.*

Signed for print 30.06.2023. Format 60×84¹/₈. Offset paper. Book Antiqua headset. Offset printing.
Conditionally printed sheets – 8,06. Edition – 300 copies. Substitute № __.

«Стильна типографія» Publishing House. Certificate of the publishing subject:
series ДК № 5493 dated 22.08.2017.

61002, Kharkiv, Chernyshevskaya St. 28A Phone: (057) 754-49-42 e-mail: zebraprint.zakaz@gmail.com

ISSN 2524-0455©

The scientific journal. «Actual problems of innovative economy and law», 2023

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА»

науковий журнал

№ 3 / 2023

ЗМІСТ

Інноваційні напрями менеджменту підприємств

<i>ПАВЛОВА О. М., ПАВЛОВ К. В., СПАС В. В., ПОЛТОРАК О. В.</i> Моніторинг процесів енергозбереження у соціально-економічних системах	6
<i>ІРТИЩЕВА І. О., КРАМАРЕНКО І. С., ЗАВГОРОДНІЙ К. В., НЕЙМЕТ В. В.</i> Повоєнна відбудова національної економіки на засадах інклюзивного розвитку	13
<i>БОЙКО Є. О., ІРТИЩЕВА І. О., ВЕРНЮК Н. О., БОЙКО О. С.</i> Економічна турбулентність агровиробництва в умовах воєнного стану та стратегічні вектори розвитку в період повоєнного відновлення	18

Інноваційні напрями менеджменту підприємств

<i>КАЛІНІЧЕНКО В. Д.</i> Дослідження кон'юнктури товарних ринків сільськогосподарської продукції в системі управління спеціалізацією аграрних підприємств	24
<i>ГОЛОБОРОДЬКО Т. В., ЗАВАДА О. П., ЙОЛКІН А. М., МІРОШНІЧЕНКО О. А.</i> Адаптивний менеджмент ефективності землекористування аграрних підприємств в умовах диджиталізації та логістичних загроз	29
<i>СЬОМИЧ М. І., ТКАЧЕНКО Н. Е., ШКРОБОТ М. В., ЄВТУХ А. І.</i> Безпекові аспекти антикризового управління інноваційно орієнтованих підприємств та розвитку їх кадрового потенціалу в умовах економіки знань та сучасного правового забезпечення	36
<i>НАУМОВ О. Б.</i> Маркетинговий аналіз функціонування ринку плодоовочевої консервної продукції	43
<i>КРАСНОРУЦЬКИЙ О. О., МАРЕНИЧ Т. Г., МАРЧЕНКО В. А., ПОЛОЗОВА Т. В., МУРЗАБУЛАТОВА О. В.</i> Концептуальні принципи формування маркетингової стратегії сільськогосподарських підприємств в умовах воєнного часу	48
<i>ВЛАСЕНКО Т. А., КОЗАК К. Б.</i> Теоретико-методологічні основи дослідження організаційної культури як фактора реалізації стратегії	60
<i>КОВТУН М.</i> Ризики публічно-приватного партнерства в розвитку соціального підприємництва	65
<i>ШАБАТУРА Т. С., ЗАМЛИНСЬКА О. В., ОСИК С. В., СЕЛЕЗНЬОВА Г. О.</i> Цифрові аспекти стратегічного управління як інструменту підвищення економічної ефективності діяльності компанії	71
<i>ЦИХЕТНЕР-ХІРТЕНЛІНЕР Д.</i> Формування стилю лідерства покоління Z	79

Актуальні проблеми права та публічного управління

<i>ПАВЛЕНКО Т. А.</i> Легалізація евтаназії та самогубства, асистованого лікарем: досвід країн Європи	85
<i>МИКИТЮК В. О., МИКИТЮК С. О.</i> Особливості впливу релігійно-культурних уявлень різних народів світу на сучасне розуміння права на смерть	90
<i>СЕРДЮК О. І., КАНІВЕЦЬ Д. А.</i> Розвиток цифрових компетентностей жителів територіальних громад як складова цифрової трансформації територіальних громад	96

«ACTUAL PROBLEMS OF INNOVATIVE ECONOMY AND LAW»

the scientific journal

№ 3 / 2023

CONTENT

Innovative directions of enterprise management

PAVLOVA O., PAVLOV K., SPAS V., POLTORAK O. Monitoring of energy-saving processes in socioeconomic systems.....6

IRTYSHCHEVA I., KRAMARENKO I., ZAVGORODNIY K., NEIMET V. Post-war reconstruction of the national economy based on inclusive development13

BOYKO E., IRTYSHCHEVA I., VERNYUK N., BOYKO O. Economic turbulence of agricultural production in the conditions of martial law and strategic vectors of development in the period of post-war recovery18

Innovative directions of enterprise management

KALINICHENKO V. Study of agricultural product markets in the management system of agricultural enterprises specialization.....24

HOLOBORODKO T., ZAVADA O., YOLKIN A., MIROSHNICHENKO O. Adaptive management of land use efficiency of agricultural enterprises under the conditions of digitalization and logistics threats.....29

SYOMYCH M., TKACHENKO N., SHKROBOT M., YEVTUKH A. Security aspects of anti-crisis management of the innovatively oriented enterprises and the development of their personnel potential in the conditions of the knowledge economy and modern legal support36

NAUMOV O. Marketing analysis of the functioning of canned fruit and vegetable products market43

KRASNORUTSKYY O., MARENYCH T., MARCHENKO V., POLOZOVA T., MURZABULATOVA O. Conceptual principles of formation marketing strategy of agricultural enterprises in the conditions of wartime.....48

VLASENKO T., KOZAK K. Theoretical and methodological basis of research organizational culture as a factor of strategy implementation60

KOVTUN M. Risks of public-private partnership in the development of social entrepreneurship65

SHABATURA T., ZAMLYNSKA O., OSYK S., SELEZNOVA H. Digital aspects of strategic management as a tool for increasing the economic efficiency of the company's activities71

ZEHETNER-HIRTENLEHNER D. Formation of leadership style of generation Z.79

Actual problems of law and public administration

PAVLENKO T. Legalization of euthanasia and physician-assisted suicide: the experience of European countries.....85

MYKYTIUK V., MYKYTIUK S. The impact of religious and cultural beliefs of different nations on the contemporary understanding of the right to die90

SERDIUK O., KANIVETS D. Development of digital competences of residents of territorial communities as a component of the digital transformation of territorial communities.....96

12. Riabukha, Yu.V. (2011). «Seppuku: motivations and the history of the tradition». *Visnyk mariupol's'koho derzhavnogo uniwersytetu. Serii: Filosofiia, kul'turolohiia, sotsiolohiia*. pp. 1-6.

13. Buletsa, S.B. Osoblyvosti evtanazii v Yaponii ta Pivdennij Korei. [Peculiarities of euthanasia in Japan and South Korea]. Available at: <https://www.researchgate.net/publication>.

14. Pro zdorov'ia tila ta dushi: skhidno-pravoslavnyj vstup do bioetyky. [On the health of the body and soul: an Eastern Orthodox introduction to bioethics]. Available at: <http://kyiv-pravosl.info/2020/04/14/pro-zdorovya-tila-ta-dushi/>.

Abstract

Муkytiuk V., Mykytiuk S. *The impact of religious and cultural beliefs of different nations on the contemporary understanding of the right to die.*

The article examines one of the most debated issues of our time about the right to die by euthanasia, namely, whether a person has the right to decide how to end life in the presence of an incurable disease and severe suffering. It is proved that the historical events of a particular historical period related to the death of a person and the peculiarities of their burial influenced the modern understanding of the right to death, the level of its perception by society on the territory of a separate state. Therefore, the study of the influence of religious and cult ideas began at the time of the practice of ritual burials, which was approximately 200,000 years ago among Neanderthals. No less attractive religious and cult events took place on the territory of ancient China, Egypt, India, and Ukraine and testify to the perception of death as a natural phenomenon, which required ritual burials and the creation of a cult of the dead. The difference in attitude towards death is observed in the ancient era, where it was believed that the best death is death in one's home, surrounded by friends and relatives so that it can be planned. Non-compliance with moral postulates during the Middle Ages could be the cause of ritual suicide in Japan, and to be ready for such an action, it was recommended to meditate think about death, and this would allow one to die at the right time with dignity. Representatives of the church addressed the issue of death more deeply; they completely denied the existence of the right to die and the possibility of deciding to live on or not, believing that euthanasia was a crime, namely murder. Thus, the modern understanding of the right to die is not a separate right for each person; it is an integral part of the right to life and differs significantly among different peoples, considering religious, moral, and traditional ideas. Modern technical and scientific progress makes it necessary to distinguish the right to death as a separate human right by rethinking the essence, the achievement of a social compromise in the final solution of an ambiguous issue.

Keywords: euthanasia, the right to die, religious and cult ideas, ritual burials, the cult of the dead, ritual suicide.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Микитюк В. О., Микитюк С. О. Особливості впливу релігійно-культових уявлень різних народів світу на сучасне розуміння права на смерть. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. № 3. С. 90-96.

Муkytiuk V., Mykytiuk S. *The impact of religious and cultural beliefs of different nations on the contemporary understanding of the right to die. Actual problems of innovative economy and law*. 2023. No. 3, pp. 90-96.

УДК 004.738.5:352-044.922; JEL classification: I20

DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2023-3-15>

СЕРДЮК Ольга Іванівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету, <https://orcid.org/0000-0003-0926-9623>

КАНІВЕЦЬ Дмитро Андрійович, аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету, <https://orcid.org/0009-0003-8110-8207>

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЖИТЕЛІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК СКЛАДОВА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Сердюк О. І., Канівець Д. А. *Розвиток цифрових компетентностей жителів територіальних громад як складова цифрової трансформації територіальних громад.*

Важливою передумовою вагомих зрушень у напрямі цифрової трансформації територіальних громад України є формування цифрових компетентностей громадян. Метою дослідження стало з'ясування стану цифрової грамотності в Україні, окреслення проблеми розвитку цифрових компетентностей жителів територіальних громад і засобів її вирішення. Визначено, що рівень цифрової грамотності в Україні можна вважати низьким, а рівень цифрової нерівності громадян – високим, зацікавленість мешканців територіальних громад в електронній взаємодії з органами публічної влади – низькою. Цифрова освіта жителів територіальних громад стає функцією бібліотек, водночас реальним є залучення до забезпечення цифрової грамотності недержавних організацій. Комплексним рішенням з розвитку цифрових навичок має стати розроблення, затвердження та реалізація на рівні громад Концепцій розвитку цифрових компетентностей жителів територіальних громад. Узагальнено структуру документа та подано базовий план заходів з реалізації Концепції.

Ключові слова: цифрова грамотність, цифрова нерівність, цифрова спроможність територіальних громад, цифрова трансформація територіальних громад.

Постановка проблеми. Забезпечення діяльності територіальних громад в Україні, процеси їх відновлення і відбудови неодмінно супроводжуються діджиталізацією громад. Цифровізація дозволяє територіальним громадам стати компетентними у зборі та аналізі даних, розширити спектр публічних послуг для громадян, за принципами прозорості та відкритості взаємодіяти з жителями та громадським сектором, будувати відносини з партнерами в Україні та за її межами. На цьому шляху постає проблема, яка полягає у недостатньому рівні цифрових компетентностей жителів територіальних громад. Цифрові сервіси мають сенс лише у випадку вирішених технічних питань доступу до Інтернету обізнаного кінцевого споживача. Саме тому набуває актуальності аналіз стану цифрової грамотності населення територіальних громад і здійснення заходів щодо розвитку його цифрових компетентностей, що стимулюють використання та споживання цифрових технологій і електронних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем і переваг цифровізації територіальних громад і розвитку цифрових компетентностей їх жителів присвячені праці таких науковців: Є. Бородіна, Н. Піскоха та Г. Демощенко [1] (розглянуто проблеми і переваги цифровізації місцевого самоврядування), О. Євсюкова [2] (досліджено цифрову спроможність територіальних громад в Україні, виокремлено її основні проблеми та визначено головні перспективи), І. Жилияєв та А. Семенченко (запропоновано концептуальні засади розвитку цифрових навичок публічних службовців та громадян), Г. Разумей та М. Разумей [3] (досліджені особливості формування цифрових компетентностей громадян України та розроблені пропозиції щодо механізмів їх розвитку) та ін. Проте кількість розвідок з питань зростання цифрових компетентностей жителів територіальних громад як складової цифрової трансформації територіальних громад є обмеженою.

Формулювання цілей статті. Метою статті є з'ясування стану цифрової грамотності в Україні, окреслення проблеми розвитку цифрових компетентностей жителів територіальних громад і засобів її вирішення.

Виклад основного матеріалу. Однією з політик детального плану впровадження політики електронної демократії (Керівництво №1 до Рекомендацій «Загальні інструменти та принципи для електронної демократії») є

політика щодо усунення цифрової неграмотності та цифрової нерівності, посилення можливостей участі всіх громадян у електронній демократії [4, с. 13-15]. У контексті розвитку електронної демократії приділення належної уваги усуненню цифрової нерівності забезпечить належну реалізацію прав громадян самостійно або під відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення у межах Конституції і законів України.

Рівень цифрової грамотності в Україні можна вважати низьким, а рівень цифрової нерівності громадян – високим. Перше в Україні соціологічне дослідження цифрових навичок українців «Дія: Цифрова освіта» показало, що у 2019 р. більш ніж половина (53%) населення володіла цифровими навичками (інформаційні та комунікаційні навички, вміння вирішити проблеми в Інтернеті та пошук програмного забезпечення) нижче базового рівня [5]. Слід зазначити, що найкращі результати серед 10-17-річних у категорії «вище середнього» (61,6%). Проте 37,9% громадян мають низький рівень цифрових навичок, а 15,1% українців їх не мають взагалі. Спостерігається також цифрова нерівність, що означає нерівність у використанні Інтернету між міським і сільським населенням, молоддю і старшим поколінням, нерівність в освітньому плані (тільки 20% громадян з неповною середньою освітою, 33% з середньою освітою є інтернет-користувачами [4, с. 16]), суттєве лімітування доступу до Інтернету через фінансові та матеріальні обмеження. Останнє характерно насамперед для сільської місцевості. Низький рівень цифрової грамотності та високий рівень цифрової нерівності громадян супроводжуються їх низькою зацікавленістю до електронної взаємодії з органами публічної влади, не всі громадяни розуміють переваги користування електронними сервісами, що ускладнює ситуацію [6].

Приєднуємось до думки науковців [3], що важливою передумовою вагомих зрушень у напрямі цифровізації України є формування цифрових компетентностей у всіх груп громадян, особливо найбільш вразливих і соціально незахищених, з усуненням прогалин у доступі до мережі «Інтернет» і комп'ютерної техніки чи гаджетів.

Для подолання цифрового розриву Міністерство цифрової трансформації поставило завдання повної цифровізації

державних послуг, забезпечення високошвидкісного Інтернету для 95% транспортної інфраструктури та населених пунктів і залучення 6 млн громадян до програм розвитку цифрових навичок. Для розширення можливостей подолання цифрової неграмотності 21 січня 2020 р. у Києві розпочала діяти Національна платформа цифрової грамотності «Дія. Цифрова освіта» (зараз «Дія. Освіта») [7]. Міністерство цифрової трансформації започаткувало співпрацю з Українською бібліотечною асоціацією з питань розвитку цифрової грамотності. Учасниками національної кампанії з цифрової грамотності «Будь на часі» та популяризації інформації про проєкт «Дія. Цифрова освіта» стали близько 6000 бібліотек країни [8].

Підвищення цифрової грамотності та усунення цифрової нерівності тісно взаємопов'язані з розвитком електронної демократії на рівні територіальних громад (поширенням інформаційно-комп'ютерних технологій, їх використанням у місцевому самоврядуванні та суспільних відносинах). Проблема впровадження електронних сервісів є перманентною і через низьку технічну та організаційну готовність влади до впровадження інструментів електронної демократії [1]. Різні владні структури використовують електронні інструменти не рівною мірою. Згідно з рекомендаціями Ради Європи, в Україні використовують мінімальну кількість інструментів електронної демократії. В Україні політика електронної демократії зосереджена здебільшого на рівні органів виконавчої влади, роль яких у демократичних процесах не є вирішальною.

На думку О. В. Євсюкової, проблемою посилення цифрової спроможності територіальних громад є відсутність на законодавчому рівні потреби освіти та навчання цифровим компетентностям [2]. Цифрові навички та вміння жителів України як споживачів цифрових послуг і сервісів поки що не розглядаються як інструмент особистого розвитку, працевлаштування, освіти та громадської участі. Щоб громадяни усвідомили необхідність цифрових навичок і переваги користування ними, опанували ці навички у територіальних громадах необхідна просвітницька кампанія. Органи місцевого самоврядування, органи виконавчої влади, освітні установи, громадські організації, професійні спільноти мають долучитися до підвищення цифрової грамотності жителів. Саме тому пріоритетами у процесі розвитку електронної демократії у територіальних громадах України мають стати: створення та поширення

навчальних ресурсів, консультаційної допомоги посадовим особам органів місцевого самоврядування з питань розвитку електронної демократії та цифровізації територіальних громад; підвищення цифрової грамотності населення (створення умов для навчання дорослих), громадських об'єднань, бізнесу; впровадження мотиваційних програм і проведення інформаційних кампаній для більшого залучення жителів до використання впроваджених цифрових інструментів [2]. Добрим стартом для навчання посадових осіб органів місцевого самоврядування є реалізація освітнього курсу «Як громаді стати цифровою», створеного Міністерством цифрової трансформації України у співпраці з громадською організацією SocialBoost для Єдиного державного вебпорталу цифрової освіти «Дія. Цифрова освіта» [7]. Курс знайомить з викликами цифровізації, трендами візуальної та текстової комунікації, перевагами соціальних мереж для громад, допомагає зрозуміти вигоди від цифрової трансформації територіальної громади, пропонує покрокові інструкції та рекомендації щодо того, як створити присутність громади в Інтернеті та налаштувати робочі процеси в Інтернеті.

Наголосимо, цифрова освіта, освіта з питань розвитку електронної демократії та цифровізації територіальних громад має стати складовою сучасної системи професійного навчання посадових осіб місцевого самоврядування. Для органів місцевого самоврядування на сьогодні існує достатньо широкий ринок навчальних послуг. У 2020 р. відкрився спеціальний Портал управління знаннями, який у 2021-2023 рр. пропонував до півтора десятка короткострокових програм з питань електронної демократії та цифрової грамотності від закладів післядипломної освіти (Вищої школи публічного управління, мережі регіональних центрів підвищення кваліфікації та ін.), закладів вищої освіти, громадських або інших неурядових організацій, програм і проєктів міжнародної технічної допомоги (форма навчання очна/змішана/дистанційна). Органи місцевого самоврядування мають необхідні фінансові можливості цифрової освіти, встановлені законом – пункт 3 постанови КМУ від 6 лютого 2019 р. №106 «Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад» [9] рекомендує органам місцевого самоврядування під час складання та затвердження

відповідних місцевих бюджетів, починаючи з 2020 р., передбачати видатки, пов'язані з підвищенням кваліфікації посадових осіб органів місцевого самоврядування, у розмірі не менше 2% від фонду оплати праці.

Для цифрової освіти жителів територіальних громад створена мережа з понад 6000 хабів по всій Україні, яка найбільше представлена саме бібліотеками. Бібліотеки пропонують швидкий і надійний доступ до Інтернету, а також послуги навчання за різними напрямками роботи з цифровими технологіями. Міністерство цифрової трансформації завдяки проекту «Дія. Цифрова освіта» за сприяння Української бібліотечної асоціації отримало можливість ще на 1 липня 2021 р. передати 2000 з запланованих 5000 одиниць комп'ютерної техніки бібліотекам. Зокрема, Полтавщина стала сьомим регіоном, куди передали комп'ютери. У результаті 61 бібліотека у восьми територіальних громадах Полтавської області може надавати активні послуги, пов'язані з підвищенням цифрової грамотності громадян. Загалом у області працює понад 170 хабів, 95% з них – на базі бібліотек. Бібліотекарі пройшли курс «Тренінг для тренерів», отримали електронні сертифікати та надають консультації щодо цифрових послуг. Фахівці постійно навчаються та беруть участь у вебінарах. Проте з 764 бібліотек Полтавської області комп'ютеризовано лише 359, зокрема 265 – у сільській місцевості. Мають доступ до Інтернету – 334 бібліотеки, з них у сільській місцевості – 237. Стратегією Полтавської області на 2021-2027 рр. передбачено, щоб як мінімум 200 тис. жителів області були залучені до цифрової грамотності через платформу «Дія. Освіта». Просвітницька функція бібліотек має реалізовуватися через різні форми цифрового навчання: школи, курси (навчальний курс «Базові цифрові навички»), семінари, практикуми, індивідуальні заняття.

Розв'язання проблем цифрової нерівності можна прискорити, залучивши до її вирішення, за прикладом окремих регіонів України, недержавні організації. До місцевої влади в забезпеченні цифрової грамотності в місті Харкові долучаються приватні компанії [10], незвичайною є практика ГО «Всеукраїнський союз активного довголіття «ІТ-бабусі» (м. Одеса), проекти для надання безкоштовної допомоги людям похилого віку в освоєнні найсучасніших технологій і використання електронних сервісів шляхом безкоштовного навчання подають до «Бюджету участі» в різних містах України.

На рівні територіальних громад з метою забезпечення запровадження принципів

державної політики розвитку цифрового суспільства, цифрових навичок і цифрових прав громадян, поширення використання державних і місцевих електронних сервісів, їх доступності для громадян, доцільно поширювати практику розроблення та затвердження концепцій розвитку цифрових компетентностей жителів територіальних громад. Це можливо з врахуванням схваленої Кабінетом Міністрів України (3 березня 2021 р.) Концепції розвитку цифрових компетентностей для громадян України до 2025 р. [11].

Концепція розвитку цифрових компетентностей жителів територіальної громади має забезпечити аналіз стану цифрової грамотності, впровадження заходів щодо розвитку цифрових компетентностей населення територіальної громади, застосування відповідних стимулів для цифровізації публічної сфери, усвідомлення наявних викликів, набуття мешканцями громади цифрових навичок, стимулювання використання та споживання цифрових технологій та електронних послуг. Узагальнення досвіду Тернопільської, Хмельницької, Бобровицької, Калуської, Мукачівської, Мирноградської, Овруцької міських територіальних громад та Микулинецької територіальної громади (2021-2022 рр.) дозволяє визначити таку структуру цього документа: «Загальні положення», «Основні принципи концепції», «Мета концепції та очікувані результати від її реалізації», «Доцільність розвитку цифрових компетентностей жителів громади», «Основні завдання концепції», «Заходи щодо розвитку цифрових компетентностей жителів громади», «Обґрунтування шляхів і засобів розв'язання проблеми», «План заходів реалізації концепції». Базовими заходами реалізації концепції розвитку цифрових компетентностей жителів територіальної громади можуть стати:

- аналіз нормативно-правових актів у сфері електронної демократії та цифрової грамотності (відповідальні за виконання – виконавчі органи місцевої ради);

- соціологічне дослідження задля оцінювання потенціалу та перспектив цифрового розвитку населення територіальної громади (відповідальні за виконання – виконавчі органи місцевої ради);

- розроблення методичних рекомендацій щодо застосування рамок цифрових компетентностей, зокрема із залученням представників бізнесу та громадськості (відповідальні за виконання – виконавчі органи місцевої ради);

- організування безкоштовного курсу базового рівня цифрової грамотності

(відповідальні за виконання – виконавчі органи місцевої ради, бібліотеки громади);

– розроблення та запровадження переліку цифрових компетенцій і навичок цифрових професій у виконавчому органі місцевої ради (відповідальні за виконання – виконавчі органи місцевої ради, зокрема відділ кадрової роботи);

– проведення моніторингу рівня цифрової грамотності посадовців органів місцевого самоврядування (відповідальні за виконання – виконавчі органи місцевої ради, зокрема відділ кадрової роботи);

– організація заходів/навчань для підвищення рівня цифрової компетентності людей похилого віку (відповідальні за виконання – виконавчі органи місцевої ради, у тому числі відділ кадрової роботи);

– розроблення змістовних інструкцій для наявних електронних сервісів та оприлюднення їх на інтернет-ресурсах виконавчого органу місцевої ради (відповідальні за виконання – виконавчі органи місцевої ради);

– відкриття/модернізація точок доступу до набуття цифрових компетентностей, залучення партнерів (відповідальні за виконання – виконавчі органи місцевої ради, бібліотеки громади);

– проведення інформаційних кампаній, спрямованих на популяризацію цифрових технологій, цифрових навичок і цифрових компетентностей (відповідальні за виконання – виконавчі органи місцевої ради, зокрема відділ інформаційного забезпечення);

– організація системи інформування про можливості підвищення рівня цифрової грамотності (відповідальні за виконання – виконавчі органи місцевої ради, зокрема відділ інформаційного забезпечення);

– проведення конкурсів, турнірів, інших інтелектуальних змагань для підвищення рівня цифрової компетентності різних вікових груп (відповідальні за виконання – виконавчі органи місцевої ради, зокрема відділ інформаційного забезпечення);

– під час підготовки нових або внесення змін до наявних нормативних актів та реалізації владних повноважень органами місцевого самоврядування запровадження реалізації принципу безпаперовості в роботі (відповідальні за виконання – виконавчі органи місцевої ради);

– розроблення та запровадження застосування універсальних цифрових послуг для громадян у сфері освіти, науки, охорони здоров'я, громадської безпеки, транспорту, екології тощо (відповідальні за виконання – виконавчі органи місцевої ради);

– систематичний моніторинг ефективності обраних інструментів реалізації концепції (відповідальні за виконання – виконавчі органи місцевої ради).

Реалізація концепції розвитку цифрових компетентностей жителів територіальної громади потребує інформаційної підтримки у вигляді популяризації Рамки цифрових компетентностей для громадян України серед населення громади, роз'яснення необхідності підвищення рівня цифрової грамотності, підвищення рівня захисту від шахрайства та маніпуляцій у цифровому середовищі, запобігання іншим загрозам в Інтернеті, використання цифрових технологій для навчання впродовж життя та розвитку особистості, роз'яснення необхідності ефективного використання електронних послуг тощо.

Висновки. Важливою передумовою вагомих зрушень у напрямі цифрової трансформації територіальних громад України є формування цифрових компетентностей громадян. Низький рівень цифрової грамотності та високий рівень цифрової нерівності громадян супроводжується їх низькою зацікавленістю до електронної взаємодії з органами публічної влади. Підвищення цифрової грамотності та усунення цифрової нерівності забезпечить належну реалізацію прав громадян вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Проблема цифрової трансформації територіальних громад є перманентною також через низьку технічну та організаційну готовність влади до впровадження інструментів електронної взаємодії. Тому обов'язковою складовою сучасної системи професійного навчання посадових осіб місцевого самоврядування має стати цифрова освіта та освіта з питань розвитку електронної демократії і цифровізації територіальних громад. Цифрова освіта жителів територіальних громад стає функцією бібліотек і реалізується через різні форми цифрового навчання: школи, курси, семінари, практикуми, індивідуальні заняття. Реальним є залучення до вирішення проблеми цифрової грамотності недержавних організацій. Комплексним рішенням з просування державної політики розвитку цифрового суспільства, цифрових навичок і цифрових прав громадян на рівні громад може стати розроблення, затвердження та реалізація концепцій розвитку цифрових компетентностей жителів територіальних громад, що становлять собою сукупність рішень, стимулів, мотивацій для формування та розширення потреб жителів щодо використання

цифрових технологій, продуктів та електронних послуг у всіх сферах життєдіяльності.

Література.

1. **Бородін Є., Піскоха Н., Демощенко Г.** Проблеми і переваги цифровізації місцевого самоврядування. *Аспекти публічного управління*. Том 9. 2021. № 4. С. 95-103. URL: <file:///C:/Users/oserd/Downloads/892-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1321-1-10-20211028.pdf>.
2. **Євсюкова О.В.** Цифрова спроможність територіальних громад в Україні: проблеми і перспективи. *Електронне «Державне управління: удосконалення та розвиток»*. 2021. № 6. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/3.pdf.
3. **Разумей Г.Ю., Разумей М.М.** Формування цифрових компетентностей громадян як основа діджиталізації України на шляху до єдиного європейського простору. *Публічне управління та митне адміністрування. Спецвипуск*. 2022. С. 104-111. URL: <http://212.1.86.13/jspui/bitstream/123456789/5217/1/17.pdf>.
4. **Панцира С.** Електронна демократія. Біла книга державної політики. Київ: 2015. 43 с. URL: <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/02/Elektronna-demokratiya.pdf>.
5. Який рівень цифрової грамотності українців-дослідження. The-village. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/292641-yakiy-riven-tsfrovoyi-gramotnosti-ukrayintsiv-doslidzhennya>.
6. **Сердюк О.І., Мирний М.В.** Цифрова нерівність як стимулюючий фактор е-демократії на рівні територіальних громад. *Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю), м. Полтава, 08 грудня 2020 року*. Полтава: ПДАА, 2020. С. 131-134.
7. Дія. Освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/>.
8. 5000 комп'ютерів передадуть бібліотекам завдяки проєкту «Дія. Цифрова освіта». Міністерство та Комітет цифрової трансформації України. URL: https://thedigital.gov.ua/news/5000-kompyuteriv-peredadut-bibliotekam-zavdyaki-proektu-diyatsifrova-osvita?fbclid=IwAR1ShLmbyRh0FiVZZB5i-e9QGAL2iPNbRB3alEiuET-N2C7M_Y8AkqMvB0.
9. Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад: Постанова Кабінету Міністрів України № 106 від 6 лютого 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-%D0%BF#Text>.
10. У місті стартувало навчання харків'ян цифрової грамотності. Харківська міська рада, міського голови, виконавчого комітету. URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/news/u-misti-startovalo-navchannya-kharkivyan-tsfrovoyi-gramotnosti--43850.html>.
11. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 167-р від 3 березня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>.

References.

1. **Borodin, Ye., Piskokha, N., Demoshenko, H.** (2021). «Problems and advantages of digitalization of local self-government». *Aspekty publichnoho upravlinnia*. Vol. 9. № 4. pp. 95-103. Available at: <file:///C:/Users/oserd/Downloads/892-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1321-1-10-20211028.pdf>.
2. **Yevsiukova, O.V.** (2021). «Digital capacity of territorial communities in Ukraine: problems and prospects». *Elektronne «Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok»*. № 6. Available at: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/3.pdf.
3. **Razumej, H.Yu., Razumej, M.M.** (2022). «Formation of digital competences of citizens as the basis of digitalization of Ukraine on the way to a single European space». *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia. Spetsvypusk*. pp. 104-111. Available at: <http://212.1.86.13/jspui/bitstream/123456789/5217/1/17.pdf>.
4. **Pantsyra, S.** (2015). *Elektronna demokratiia. Bila knyha derzhavnoi polityky*. [Electronic democracy. White book of public policy]. Kyiv. Ukraine. Available at: <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/02/Elektronna-demokratiya.pdf>.
5. *Yakyj riven' tsyfrovoyi hramotnosti ukraintsiv-doslidzhennia*. The-village. [What is the level of digital literacy of Ukrainians - research. The-village]. Available at: <https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/292641-yakiy-riven-tsfrovoyi-gramotnosti-ukrayintsiv-doslidzhennya>.
6. **Serdiuk, O.I., Myrnyj, M.V.** (2020). «Digital inequality as a stimulating factor of e-democracy at the level of territorial communities». *Mistseve samooriaduvannia v Ukraini: teoriia ta praktyka*. [Tsyfrova nerivnist' iak stymuliuyuchyj faktor e-demokratii na rivni terytorial'nykh hromad] Proceeding of the Materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference (with international participation). December 8, 2020. Poltava: PDAА. pp. 131-134.

7. Diia. Osvita. [Action. Education]. Available at: <https://osvita.diia.gov.ua/>.
8. 5000 komp'yuteriv peredadut' bibliotekam zavdiaky proektu «Diia. Tsyfrova osvita». Ministerstvo ta Komitet tsyfrovoy transformatsii Ukrainy. [5,000 computers will be given to libraries thanks to the project "Action. Digital education". The Ministry and the Committee for Digital Transformation of Ukraine]. Available at: https://thedigital.gov.ua/news/5000-kompyuteriv-peredadut-bibliotekam-zavdyaki-proektu-diyatsifrova-osvita?fbclid=IwAR1ShLmbyRh0FiVZZB5i-e9QGAL2iPNbRB3aIEiuET-N2C7M_Y8AkqMvB0.
9. Polozhennia pro systemu profesijnoho navchannia derzhavnykh sluzhbovtsiv, holiv mistsevykh derzhavnykh administratsij, ikh pershykh zastupnykiv ta zastupnykiv, posadovykh osib mistsevoho samovri-aduvannia ta deputativ mistsevykh rad: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy. (2016). [Regulations on the system of professional training of civil servants, heads of local state administrations, their first deputies and deputies, officials of local self-government and deputies of local councils: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. № 106 dated February 6, 2016. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-%D0%BF#Text>.
10. U misti startovalo navchannia kharkiv'ian tsyfrovoyi hramotnosti. Kharkivs'ka mis'ka rada, mis'koho holovy, vykonavchoho komitetu. [Digital literacy training for Kharkiv residents has started in the city. The official website of the Kharkiv City Council, the Mayor, and the Executive Committee]. Available at: <https://www.city.kharkov.ua/uk/news/u-misti-startovalo-navchannya-kharkivyan-tsyfrovoyi-gramotnosti--43850.html>.
11. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovyykh kompetentnostej ta zatverdzhennia planu zakhodiv z ii realizatsii: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy. (2021). [On the approval of the Concept of the development of digital competences and the approval of the plan of measures for its implementation: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. № 167-r dated March 3, 2021. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>.

Abstract

Serdiuk O., Kanivets D. Development of digital competences of residents of territorial communities as a component of the digital transformation of territorial communities.

An important prerequisite for significant progress in the digital transformation of territorial communities in Ukraine is the development of digital competencies of citizens. The purpose of this paper is to determine the state of digital literacy in Ukraine, to outline the problem of developing digital competencies of residents of territorial communities and the means to solve it. It has been determined that the level of digital literacy in Ukraine can be considered low, and the level of digital inequality of citizens is high, and the interest of residents of territorial communities in electronic interaction with public authorities is low. Improving digital literacy and eliminating digital inequality will ensure the proper exercise of citizens' rights to resolve issues of local importance within the framework of the Constitution and laws of Ukraine. It is noted that the problem of digital transformation of territorial communities is permanent also due to the low technical and organizational readiness of the authorities to implement electronic interaction tools. It is concluded that such a component of the professional training system for local government officials as digital education and education on the development of e-democracy and digitalization of territorial communities is mandatory. It is determined that the digital education of residents of territorial communities becomes a function of libraries and is realized through various forms of digital learning: schools, courses, seminars, workshops, individual classes. At the same time, it is realistic to involve non-governmental organizations in solving the problem of digital inequality. As a comprehensive solution for promoting the State policy of development of the digital society, digital skills and digital rights of citizens at the community level, the author considers the development, approval and implementation of the Concepts for the development of digital competencies of residents of territorial communities, which are a set of solutions, incentives, motivations for the formation and expansion of the needs of residents to use digital technologies, products and electronic services in all spheres of life. The structure of the document is summarized and a basic action plan for the implementation of the Concept is presented.

Keywords: digital literacy, digital inequality, digital capacity of territorial communities, digital transformation of territorial communities.

Стаття надійшла до редакції 19.05.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Сердюк О. І., Канивець Д. А. Розвиток цифрових компетентностей жителів територіальних громад як складова цифрової трансформації територіальних громад. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. № 3. С. 96-102.

Serdiuk O., Kanivets D. Development of digital competences of residents of territorial communities as a component of the digital transformation of territorial communities. *Actual problems of innovative economy and law*. 2023. No. 3, pp. 96-102.